

Komparativní a mezinárodní pedagogika: analytické zhodnocení stavu v Československu

JAN PRŮCHA, ELIŠKA WALTEROVÁ

Anotace: Studie předkládá shrnující zhodnocení současného stavu oboru za období 1990–1992. Vymezuje pojetí obou disciplín, uvádí stručný přehled historického vývoje a soustřeďuje se na rozbor publikovaných čs. prací. Kvantitativní analýzou se hodnotí příslušné publikace podle čtyř hledisek: (1) obsah publikací, (2) metodologický přístup, (3) tématické zaměření, (4) teritoriální pokrytí. Studie je zakončena úvahou o využitelnosti komparativní a mezinárodní pedagogiky pro transformaci českého vzdělávacího systému.

Klíčová slova: komparativní pedagogika, mezinárodní pedagogika, transformace vzdělávacího systému.

1. ÚVOD

Nepochybně existuje naléhavá potřeba, aby naše pedagogická věda a pedagogický výzkum prováděly svou sebereflexi. Tedy aby vyhodnocovaly co možná neobjektivněji a nej-přehledněji svůj vlastní stav, své vývojové trendy, své vyrovnávání se se zahraničním rozvo-jem oborů a hlavně svou produktivnost. Zatím u nás dochází jen k ojedinělým pokusům o tuto sebereflexi. Zejména byl konfrontován celkový stav pedagogického výzkumu v Československu se stavem na Západě (Průcha, 1991) a nejnověji Kulič a Mareš (1992) podali souhrnný obraz stavu čs. pedagogické psychologie, se zaměřením na teoretické a metodologické problémy.

Soudíme však, že nestačí zhodnotit stav oboru či disciplíny pouze teoretickým způsobem. Nutné je hodnocení využívající scientometrických metod, kdy se kvantitativně měří různé charakteristiky daného stavu, zejména charakteristiky publikací reprezentujících určitý obor či disciplínu. V této stati shrnujeme výsledky hodnocení spojujícího kvantitativní analýzu s kvalitativním (teoretickým) hodnocením stavu komparativní a mezinárodní pedagogiky.¹

2. POJETÍ DISCIPLÍN

V zahraniční literatuře se uplatňují paralelně dvě pojetí s dvěma odpovídajícími termíny: (1) comparative education – komparativní (srovnávací) pedagogika, (2) interna-tional education – mezinárodní pedagogika. Jde tedy o dvě disciplíny? Tato otázka

není jednoznačně rozřešena. Vztah obou oborů pedagogického výzkumu lze ve stručnosti objasnit takto:

- Komparativní pedagogika v pravém slova smyslu je takový obor pedagogického výzkumu, který se zabývá srovnáváním vzdělávacích systémů (resp. různých jejich komponentů) dvou či více zemí. Tato obecně uznávaná disciplína má svou historii, své metody a funkce (podrobněji o tom Walterová, 1992).

- V posledních dvou desetiletích se dospělo k tomu, že komparativní pedagogikou se rozumí nejen srovnávání vzdělávacích systémů aj., ale jakékoli vědecké informace a dokumentace zprostředkující poznatky o vzdělávacím systému jedné země do jiné země. Srovnávací analýza při tom může být uplatněna nebo nemusí (může jít pouze o popis zahraniční situace). Pro tento obor vědecké činnosti se začal používat termín „mezinárodní pedagogika“, ale často je označován i původním termínem „komparativní pedagogika“.

Např. Theisen a Adams (1990) definují komparativní pedagogiku jakožto „výzkumné aktivity zaměřené na podrobné dokumentování různých národních vzdělávacích systémů v termínech organizační struktury, cílů a pedagogického procesu“ (s. 286).

O tomto posunu v pojetí komparativní pedagogiky svědčí výrazně i charakter příspěvků přednesených na VIII. světovém kongresu komparativní pedagogiky (Praha, 8. – 14. 7. 1992), kde jen velmi malá část z nich obsahovala komparaci, kdežto většina přinášela popis situace ve vzdělávacím systému v určité zemi či zemích.

Zdá se, že vztah obou disciplín (?) se postupně utváří takto: Termín „mezinárodní pedagogika“ má širší význam pokrývající jakékoli vědecké zkoumání zahraničních vzdělávacích systémů (včetně celkových koncepcí vzdělávání, školské politiky atd.) a celkových trendů vývoje vzdělávání ve světě (global education). Toto zkoumání je většinou výrazně zaměřeno aplikačně, tj. má za účel zprostředkovávat poznatky o mezinárodním vývoji vzdělávání pro domácí kontext (viz zejm. Proměny vzdělávání v mezinárodním kontextu, 1992). Role tohoto zkoumání je tedy intervenční, tj. má ovlivňovat vzdělávací politiku a vzdělávací praxi země, do níž jsou příslušné informace zprostředkovány. Pokud uplatňuje toto zkoumání přímo srovnávací metodu, lze je chápat jako artefakt komparativní pedagogiky. Komparativní pedagogika je pak součástí širšího oboru – mezinárodní pedagogiky.

Blízké stanovisko s tímto našim zastává např. německý komparativista J. Schriewer (1988), který odlišuje „academic comparative education“, tj. teoretické zkoumání používající komparativní metodu při studiu vzdělávání, a „interventionist comparative education“, zaměřující se na praktické účely studia zahraničního vzdělávání, podle zásady „učit se ze zkušeností jiných“.

Tato variabilita pojetí se velmi zřetelně projevuje dnes i u nás, jak je patrné z následujících rozborů současného stavu daného oboru. K jeho objasnění je však nutný alespoň stručný historický přehled dosavadního vývoje.

3. VÝVOJ KOMPARATIVNÍ PEDAGOGIKY V ČESKOSLOVENSKU

Přesto, že ve srovnání se zahraničím patřila komparativní pedagogika v posledních desetiletích k málo rozvinutým disciplínám, najdeme v tradici naší školy a pedagogiky četné důkazy znalosti zahraničního kontextu a včleňování se do něho.

Význam mezinárodních kontaktů byl zdůrazněn již v zakládající listině Karlovy Univerzity. Středověké církevní a cechovní vzdělání se rozvíjelo v souladu a s respektováním vzdělání v evropských zemích. Za předchůdce komparativní a mezinárodní pedagogiky můžeme považovat J. A. Komenského, přinejmenším ve dvojím smyslu: v jeho snahách a aktivitách ovlivňujících školství v několika evropských zemích a v jeho metodologickém přínosu.

Počátky komparativních studií byly však u nás spojeny až s národním obrozením. Jejich cílem nebylo pouhé vypůjčování, ale snaha o sjednocení školské politiky Slovanů

v monarchii. Časopisecké i knižní publikace přinášely informace a kritické analýzy vzdělání především v Rusku, Anglii a Francii. Ústřední postavou byl Jan Ladislav Mašek (1828–1866), organizátor Slovanského učitelského sjezdu (Záhřeb, 1871) a zakladatel prvního mezinárodního srovnávacího pedagogického časopisu *Slovanský pedagog* (1872–1874).

V první polovině tohoto století zásadním příspěvkem ke komparativní pedagogice byla práce O. Kádnera *Vývoj a dnešní soustava školství* (1929–1938).

Komparativní analýzy vzdělávacích koncepcí a problémů obsažené ve studiích filosofů, psychologů a pedagogů, – T. G. Masaryka, F. Krejčího, F. Drtiny a dalších – ovlivnily diskuse o koncepci vzdělání v samostatném Československu.

V období let 1918–1938 byl československý vzdělávací systém soustavně srovnáván se situací v zahraničí. Informace a zahraniční zkušenosti, zvláště z USA, Francie, Německa a Rakouska byly publikovány v učitelských časopisech. Vedle studie A. Hrazdila *Střední školství ve dvanácti evropských zemích* (1934) to byly práce V. Příhody *Racionalizace školství* (1930), J. Uhra *Základy americké výchovy* (1930) a S. Vrány *Učební metody* (1938), které přispěly k rozvoji reformního hnutí a pokusných škol. Diskuse, především v časopise *Nová škola*, podpořily demokratizaci a vnitřní reformu školy.

Již v období první republiky se novým centrem zájmu stalo vzdělání a proměny školy v SSSR. Období po r. 1945 zahájila publikace O. Pavlíka *Vývin sovietského školstva a pedagogiky* (1945).

V dalším období, až do r. 1989 se srovnávací pedagogické výzkumy neprováděly soustavně. Zatímco se v zahraničí komparativní a mezinárodní pedagogika bouřlivě rozvíjela, v Československu stagnovala, byla v izolaci, neměla svou institucionální bázi.

Základní orientaci poskytovaly informační přehledy vzdělávacích soustav, záslužně vydávané Ústavem školských informací v edici *Školství v zahraničí*. Srovnávací empirické výzkumy a vstupy do mezinárodních projektů byly u nás zcela výjimečné.

Část nepřilíš četných komparativních výzkumů byla jednostranně orientována nebo preferovala školství v socialistických zemích.

Cenné příspěvky ke komparativní pedagogice byly dílem jednotlivců (J. Kotásek, V. Pařízek, J. Průcha, K. Rýdl a další). Zvláštní místo zaujímá originální práce F. Singuleho *Směry současné buržoasní pedagogiky* (1964), metodologicky významná studie V. Pařízka *Pedagogické problémy vzdělávacích soustav* (1967) a *Pohled na americkou školu, Pohled na japonskou školu* M. Cipra (1970, 1973). Pozitivním přínosem byly také přístupy k řešení specifických pedagogických problémů, které vycházely ze srovnání s přístupy zahraničními.

4. SOUČASNÁ SITUACE

Změna politické situace a postavení Československa v mezinárodním kontextu po r. 1989 vytvořily podmínky a příležitosti pro rozvoj komparativní a mezinárodní pedagogiky u nás. V r. 1990 bylo Československo přijato do Světové rady společností komparativní pedagogiky (World Council of Comparative Education Societies – WCCES). Jako člen Rady Evropy má Československo od r. 1990 příležitost participovat v mezinárodních evropských vzdělávacích projektech jako jsou ERASMUS a TEMPUS a účastnit se akcí pořádaných Oddělením vzdělávání, kultury a sportu (DECS) Rady Evropy

i v dalších projektech podporujících transformaci a rozvoj vzdělání v zemích východní a střední Evropy – PHARE, NESA, EARLI, IMTEC aj. Československo se zapojilo do mezinárodního hodnocení výsledků vzdělávání (IEA). Nadnárodní instituce

analyzující vzdělávací systémy a jejich efektivnost (OECD, Světová banka) k nám vysílají své experty.

Nové a revidované smlouvy o spolupráci mezi institucemi pedagogického výzkumu a vysokými školami, stejně tak jako neformální spolupráce týmů a jednotlivců přispívá k rozvoji disciplíny.

Do vysokoškolské výuky jsou zařazovány, podle možností fakult, kursy nebo témata z komparativní pedagogiky. V r. 1990 vzniklo první specializované pracoviště komparativního výzkumu v Ústavu pedagogických a psychologických výzkumů Pedagogické fakulty UK v Praze (podrobněji viz J. Průcha, E. Walterová, V. Ježková, 1992, s. 9).

Dva hlavní vzájemně propojené směry rozvoje komparativní a mezinárodní pedagogiky je třeba považovat za podstatné:

- 1) zprostředkování informací, analýzy a hodnocení zahraničních zkušeností,
- 2) vstupy do mezinárodního kontextu, rozvíjení komunikace a kooperace ve společných projektech (multilaterálních i bilaterálních).

Vzhledem k prvnímu směru plní komparativní pedagogika informační a interpretační funkci, především zaplňováním „bílých míst“ ve znalosti současné situace, trendů a inovací v zahraničí, zvláště v zemích s rozvinutým vzděláním. Jejich interpretace přispívá k rozbití vzdělávacích mýtů, desinterpretací, zjednodušení a vulgarizací, které byly důsledkem předchozího období. O realizaci těchto funkcí svědčí řada již publikovaných odborných i populárních prací, článků a studií. Dosud převažují vhledy do jednotlivých zemí, deskriptivní nebo empiricko-intuitivní přístup (viz podrobněji v 5. odd. této stati).

Hlubší analytické studie, obsahující explicitní komparaci a kritickou analýzu jsou však nezbytné pro nejbližší budoucnost. Efektivní rozvíjení druhého směru komparativní a mezinárodní pedagogiky vyžaduje:

- dobrou deskripci a kritickou analýzu naší situace a prezentaci jejích výsledků ve světových jazycích, především v angličtině,
- schopnost orientovat se v zahraniční situaci a interkulturním kontextu,
- rozvíjet komparativní metodologii a postupnou specializaci výzkumů.

V tomto ohledu byly již učiněny první kroky, např. překlad prací J. Deweye (F. Singule, 1991), publikace o československém vzdělání v angličtině (J. Průcha, E. Walterová, 1992), monografie Proměny vzdělávání v mezinárodním kontextu (J. Průcha a kol.), Slovník aktuální pedagogické terminologie MAPES (Učitelské noviny 1992, od. č. 21) aj.

Připravují se např. skripta o vzdělávacích soustavách v zahraničí (M. Váňová a kol.), učebnice komparativní pedagogiky (J. Mestenhauser, J. Vašutová, J. Prokop), analýzy kurikula české školy v němčině (E. Walterová a kol.) aj.

5. ANALÝZA ČS. PUBLIKACÍ KOMPARATIVNÍ A MEZINÁRODNÍ PEDAGOGIKY (1990–1992)

Stav určité disciplíny může být charakterizován pomocí analýzy publikací, používaných informačních zdrojů aj. za určité období. U nás byla aplikována tato analýza při hodnocení čs. pedagogického výzkumu celkově (Průcha, 1975; Fröhlichová a Ježková, 1991). Zde aplikujeme scientometrickou analýzu na hodnocení produkce v čs. komparativní a mezinárodní pedagogice. V Ústavu pedagogických a psychologických výzkumů je shromažďována bibliografie čs. a zahraničních publikací daného oboru. Z této bibliografie byl sestaven soubor publikací reprezentujících čs. komparativní a mezinárodní pedagogiku za období 1990 – červen 1992. Soubor zahrnuje 308 publikací, z nichž

- 53 jsou práce monografického charakteru,
- 255 jsou stati publikované v časopisech a sbornících.

Soubor vznikl excerpcí těchto 14 českých a slovenských periodik:

Alfa revue	Rodina a škola
Alma mater	Sociologické aktuality
Cizí jazyky	Sociologický časopis
Jednotná škola	Učitelské noviny
Komenský	VV – nezávislá revue pro výchovu a vzdělání
Pedagogická orientace	Vychovatel
Pedagogika	Předškolská výchova

5.1 ANALYTICKÁ METODA

Soubor 308 publikací čs. komparativní a mezinárodní pedagogiky byl podroben kvalitativní a kvantitativní analýze. Pro kvalitativní analýzu byly všechny publikace hodnoceny podle čtyř kategorií: (1) obsah publikací, (2) metodologický přístup, (3) tematické zaměření, (4) teritoriální pokrytí.

Tyto kategorie byly vnitřně specifikovány takto:

(1) OBSAH PUBLIKACÍ

Obsahovou analýzou souboru publikací bylo zjištěno, že jej lze rozčlenit do několika skupin:

A. Komparativní studie, tj. monografické a časopisecké publikace používající nějaký typ komparativní analýzy v pravém slova smyslu.

B. Publikace o jednotlivých zemích, tj. publikace popisující vzdělávací systémy, jejich komponenty či charakteristiky v jiných zemích než Československo, avšak bez použití komparativní analýzy.

C. Publikace o specifických problémech vzdělávání v Československu, tj. publikace pojednávající o československých problémech s odkazem na řešení daných problémů v zahraničí, zprostředkující zahraniční zkušenosti do čs. kontextu.

D. Publikace o obecných, globálních, interkulturních problémech vzdělání, tj. publikace informující o rozvoji vzdělání ve světě vůbec.

(2) METODOLOGICKÝ PŘÍSTUP

V této kategorii byly všechny publikace soubory rozlišeny do dvou skupin podle toho, jaký metodologický přístup je v nich uplatněn, a to:

V. Vědecké publikace, tj. práce aplikující metody vědeckého výzkumu a obracející se jakožto k adresátům k odborníkům ve sféře vědy a výzkumu.

P. Populárně vědecké publikace, tj. práce určené učitelům, rodičům a širší veřejnosti, nepoužívajících striktních vědeckých metod a nepřinášejících exaktní data.

(3) TEMATICKÉ ZAMĚŘENÍ

Z hlediska tematického zaměření bylo rozlišeno 11 tematických okruhů pokrývaných jednotlivými publikacemi, např. druhy škol; vzdělávací systémy, školské reformy; vzdělávání dospělých, atd. Tematické okruhy jsou uvedeny v tab. 1 spolu s příslušnými kvantitativními daty.

(4) TERITORIÁLNÍ POKRYTÍ

V této kategorii bylo zjištěno, které země světa se stávají předmětem analýz v čs. komparativní a mezinárodní pedagogice, resp. které země jsou považovány za model pro řešení určitých problémů vzdělávání v Československu. Kvantitativní údaje této části hodnocení jsou shrnuty v tab. 2.²

5.2 HLAVNÍ ZÁVĚRY Z ANALÝZY PUBLIKACÍ

Vycházejí z dat (Průcha, Walterová, Ježková, 1992) je možno formulovat tyto hlavní závěry o profilu a trendech komparativní a mezinárodní pedagogiky v Československu.

— V celé publikační produkci posledního období (1990—1992) největší proporci představují publikace popisující vzdělávací systémy v jednotlivých zemích (B) — tvoří celkem 43,2 % v souboru publikací. Naopak komparativní studie (A) používající přímo komparativní metodu jsou vytvářeny mnohem omezeněji — tvoří pouze 21,7 % v souboru publikací.

Může být tedy konstatováno, že komparativistické práce v pravém slova smyslu nejsou dosud v Československu rozvíjeny ve větší míře a jsou zatím nahrazovány popisem (který ovšem je v některých případech i hodnotící či obsahující prvky srovnávání). Tato situace může být vysvětlena z působení následujících faktorů:

Jednak je u nás vysoký nedostatek odborníků, kteří jsou odborně kompetentní provádět výzkum v komparativní pedagogice, kteří mají dostačující informace o politickém, ekonomickém, sociokulturním profilu zemí, jejichž vzdělávací systémy by porovnávali, a kteří jsou také vybaveni jazykově pro studium zahraniční literatury. Tento nedostatek odborníků existuje ovšem v celém našem pedagogickém výzkumu a v nejbližší době nebude odstraněn.

Jednak zde působí faktor dřívější dlouhodobé stagnace komparativní pedagogiky u nás. Období dvou posledních let je příliš krátké na to, aby se v něm projevila větší produkce komparativních studií a snad lze zvýšení této produkce očekávat později.

— Další trend charakterizující stav komparativní a mezinárodní pedagogiky u nás je reflektován v distribuci vědeckých publikací (V) a populárně vědeckých publikací (P). Zde je nápadné vysoké zastoupení kategorie (P) — 42,2 % ve srovnání s kategorií (V) — 57,8 %.

Vysoké zastoupení publikací populárního charakteru (P) zřejmě vyplývá ze současných společenských potřeb: Učitelé a širší veřejnost nebyli po dlouhou dobu informováni (nebo byli informováni zkráceně) o vývoji vzdělávání na Západě, a tudíž se projevuje snaha odstraňovat tuto neinformovanost co nejdříve. Objevuje se tak řada statí mimovědeckého charakteru v časopisech určených především učitelům, rodičům aj. (Učitelské noviny, Rodina a škola aj.) o školství na Západě.

Pozitivní stránkou těchto publikací je to, že obracejí pozornost učitelů a veřejnosti k pluralitě vývoje zahraničního školství a přispívají tak k vytváření pozitivních postojů veřejnosti pro nezbytné změny v našem školství.

Negativní stránkou je to, že mnohé z těchto publikací nejsou objektivní z vědeckého hlediska. Často bývají založeny na dojmech z krátkých návštěv na zahraničních školách nebo na rozhovorech se zahraničními učiteli apod. Často pak prezentují jednostranné informace pouze o kladných rysech zahraničních vzdělávacích soustav a neobjektivně zamlčují jejich nedostatky i vážné problémy, ačkoli jsou v daných zemích v zahraničí kritizovány.

— Pokud jde o tematické zaměření publikací, data v tab. 1 reflektují nevyváženou distribuci témat pokrývaných danými publikacemi. Celkově dominují tři tematické okruhy: druhy a stupně škol; vzdělávací systémy, reformy, školská politika; teoretické a metodologické problémy vzdělávání — dohromady představují 61,7 % všech témat pokrývaných publikacemi. Naproti tomu některá jiná důležitá témata se stávají jen v omezené míře předmětem publikací čs. komparativní pedagogiky, např. zahraniční kurikula, učebnice, vzdělávací proces aj. Projevuje se tedy, že čs. publikace v komparativní a meziná-

rodní pedagogice se zabývají spíše „architekturou“ zahraničních vzdělávacích systémů a školskopolitickými záležitostmi a značně opomíjejí obsahové a procesuální charakteristiky vzdělávání v zahraničí, ačkoli právě ty jsou pro transformaci našeho vzdělávacího systému dnes nejvíce relevantní.

— Konečně z hlediska teritoriálního pokrytí se v souboru publikací projevují určité tendence, jak naznačují data v tab. 2. Celkově se nejvíce publikací zabývá speciálními problémy vzdělání v Československu, tj. s odkazem na řešení obdobných problémů v zahraničí. Ze zahraničního kontextu (jenž zahrnuje celkem 49 zemí a regionů) jsou nejčastěji předmětem publikací vzdělávací systémy v Německu, USA, Francii, V. Británii, Nizozemí, Rakousku a Švédsku. Tzv. země východní Evropy se stávají méně často předmětem komparativních či popisných prací (jedním z důvodů je zřejmě i nedostatek informací o nejnovějším vývoji vzdělávacích systémů těchto zemí).

I z hlediska teritoriálního pokrytí se v mnoha publikacích objevuje již zmíněný nedostatek, totiž jednostranné uvádění pouze pozitivních stránek zahraničních vzdělávacích systémů bez kritického zhodnocení jejich existujících negativních či rozporných rysů (což je zvláště patrné v případě USA, kde tamější pedagogičtí odborníci poukazují na „križi“ svého školství aj.).

TABULKA 1 KLASIFIKACE PUBLIKACÍ ČS. KOMPARATIVNÍ A MEZINÁRODNÍ PEDAGOGIKY: TEMATICKÉ ZAMĚŘENÍ

tematický okruh	A	B	C	D	celkem	proporce (%)
děti a mládež	3	10	6	10	29	9.5
druhy a stupně škol	25	53	17	—	95	30.8
kurikula:						
— obecné problémy	3	2	—	—	5	1.6
— cizí jazyky	2	5	9	—	16	5.2
— ostatní předměty	—	6	3	1	10	3.3
vzdělávací systémy, reformy, školská politika	12	31	13	—	56	18.2
teoretické a metodologické problémy vzdělání	9	5	5	20	39	12.7
učebnice, didaktická technika	—	1	5	—	6	1.9
učitel, učitelská profese, příprava učitelů	6	9	2	2	19	6.2
poradenství	—	2	1	—	3	0.9
vzdělávací proces	1	2	5	—	8	2.6
vzdělávání dospělých	2	1	—	1	4	1.3
výzkumné instituce, vědecké společnosti	4	6	4	4	18	5.8
celkem	67	133	70	38	308	100.0

A = komparativní studie

B = publikace o jednotlivých zemích

C = publikace o vzdělávání v Československu

D = publikace o obecných problémech vzdělávání v mezinárodním vývoji

TABULKA 2 KLASIFIKACE PUBLIKACÍ ČS. KOMPARATIVNÍ A MEZINÁRODNÍ PEDAGOGIKY: TERITORIÁLNÍ POKRYTÍ

země, region	počet publikací zabývajících se zemí, regionem
1. Československo	84
2. Německo	68
3. USA	54
4. Francie	39
5. Evropa	37
6. V. Británie	33
7. Nizozemí, Rakousko	27
8. Švédsko	24
9. Dánsko	22
10. Itálie	15
11. Japonsko	14
12. Polsko	13
13. SSSR, Švýcarsko	12
14. Finsko	11
15. Belgie, Řecko, Španělsko	9
16. Maďarsko	8
17. Bulharsko, Kanada	7
18. Anglie, Norsko, Jugoslávie	6
19. Portugalsko	5
20. Irsko	4
21. Austrálie, Čína, NDR, Evropská společenství	3
22. Izrael, Jižní Amerika, Keňa, Kuba, Lucembursko Laponsko, San Marino, Skandinávie, Slovinsko, země OECD	2
23. Asie, Brazílie, Chorvatsko, Nový Zéland, Rumunsko, Rusko, Skotsko, Wales, Zimbabwe	1

6. VYUŽITELNOST KOMPARATIVNÍ A MEZINÁRODNÍ PEDAGOGIKY

K demokratizaci a humanizaci vzdělání přispívá jeho internacionalizace a globalizace. Komparativní a mezinárodní pedagogika se v posledních desetiletích v mnoha zemích rozvinula v disciplínu, která významně pomáhá při řešení praktických problémů a přispívá ke vzdělávacím reformám.

Jednou z funkcí naší komparativní pedagogiky je podpora a pomoc při vzdělávací reformě. Z tohoto hlediska můžeme formulovat jako prioritní v současné době a nejbližší budoucnosti tyto její úkoly:

- vyrovnění informačních deficitů a přispění k profesionálnímu vybavení tvůrců vzdělávací politiky, konstruktérů pedagogických projektů, učitelů a studentů učitelství,
- osvětlení a interpretace vzdělávacích konsekvencí (pozitivních, negativních) politických rozhodnutí na základě zahraničních zkušeností,
- zhodnocení progresivních globálních a zahraničních trendů ve vzdělání a jejich významu i důsledků pro naše vzdělání,

- podpora řešení zvláště některých problémů, jako je globální a interkulturní vzdělání, rozvíjení kritického myšlení, reforma kurikula ap.,
- formulování přímých návrhů a doporučení pro reformu našeho vzdělání založených na mezinárodním srovnání.

Z uvedeného vyplývají také praktické úkoly komparativní a mezinárodní pedagogiky:

- publikovat překlady, recenze, referáty seznamující s u nás dosud neznámými stěžejními pracemi ovlivňujícími pedagogické myšlení a rozvoj vzdělání ve světě
- vydávat překladové a výkladové slovníky, objasňující a obohacující terminologii
- vydávat monografie a učebnice komparativní a mezinárodní pedagogiky.

LITERATURA

- Fröhlichová, V., Ježková, V.: *Využívání informací v československém pedagogickém výzkumu*. i '91 – Časopis informačních pracovníků, knihovníků a uživatelů informací, 33, 1991, č. 5, s. 138–139.
- Kulič, V., Mareš, V.: *Pedagogická psychologie – současný stav a potřeby praxe*. Pedagogika, 42, 1992, č. 3, s. 335–343.
- Proměny vzdělávání v mezinárodním kontextu*. Red. J. Průcha. Praha, Karolinum 1992.
- Průcha, J.: *Využívání informací v československém pedagogickém výzkumu*. Pedagogika, 25, 1975, č. 4, s. 461–478.
- Průcha, J.: *Pedagogický výzkum v ČSFR a na Západě: Diference a nové orientace*. Pedagogická revue, XLIII, 1991, č. 8, s. 569–576.
- Průcha, J., Walterová, E., Ježková, V.: *Comparative and International Education Research in Czechoslovakia*. Praha, ÚPPV PedF UK, 1992.
- Schriewer, J.: *The Method of Comparison and the Need for Externalization*. In: Schriewer, J., Holmes, B. (Eds.), *Theories and Methods in Comparative Education*. Frankfurt a. M., P. Lang, 1988, s. 25–86.
- Theisen, G., Adams, D.: *Comparative Education Research*. In: Thomas, R. M. (Ed.), *International Comparative Education*. Oxford, Pergamon Press, 1990, s. 277–300.
- Thomas, R. M. (Ed.): *International Comparative Education*. Oxford Pergamon Press, 1990.
- Walterová, E.: *Srovnávací a mezinárodní pedagogické výzkumy*. In: *Proměny vzdělávání v mezinárodním kontextu*. Praha, Karolinum 1992, s. 21–33.

POZNÁMKA

¹ Autoři vyjadřují poděkování dr. V. Ježkové za podklady pro kvantitativní analýzu publikací a pracovníkům ÚPPV PedF UK za excerpce publikované literatury.

² Pro omezený rozsah této stati uvádíme zde pouze některé tabulky dat. Podrobná data z analýzy jsou k dispozici u autorů stati v ÚPPV a v publikaci Průcha, Walterová, Ježková, 1992.

JAN PRŮCHA, ELIŠKA WALTEROVÁ
COMPARATIVE AND INTERNATIONAL EDUCATION: STATE-OF-THE-ART
IN CZECHOSLOVAKIA

The paper presents an evaluation of the contemporary state of comparative and international education in Czechoslovakia during the latest period (1990–1992). It explains different approaches in defining the scope of both disciplines. A brief survey of the history of comparative education in Czechoslovakia is followed by an analytical evaluation of its production. The sample of 308 publications by Czechoslovak authors in comparative and international education

has been subjected to qualitative and quantitative analysis. Four levels of analysis have been differentiated concerning (1) the content, (2) methodological approach, (3) thematic focus and (4) territorial relatedness of publications. The most relevant data are presented in Tables 1–2. Conclusions based on quantitative analysis are derived concerning the profile and trends in Czechoslovak comparative and international education.

Došlo do redakce: 17. 11. 1992

Autoři: Doc. dr. JAN PRŮCHA, DrSc., Dr. ELIŠKA WALTEROVÁ, CSc., Ústav pedagogických a psychologických výzkumů, pedagogická fakulta UK, Rettigové 4, 116 39 Praha 1.